

Technologie potravin

Potravinářské zbožiznalství

edice MONOGRAFIE

KEY Publishing

VYSOKÁ ŠKOLA
CHEMICKO-TECHNOLOGICKÁ V PRAZE
Fakulta potravinářské a biochemické technologie

Jana Dostálová
Pavel Kadlec
a kol.

TECHNOLOGIE POTRAVIN
POTRAVINÁŘSKÉ ZBOŽÍZNALSTVÍ

Jana Dostálová
Pavel Kadlec
a kolektiv

KEY Publishing s.r.o.
Ostrava

2014

Recenzent: Ing. Ctibor Perlín, CSc.

© Zdeněk Bubník, Petr Cuhra, Jana Čopíková, Ladislav Čurda, Jaroslav Dobiáš,
Pavel Dostálek, Jana Dostálová, Jaromír Fiala, Dana Gabrovská,
Marie Hrušková, Pavel Kadlec, Miroslav Koberna, Vladimír Kocourek,
Hana Málková, Iva Málková, Karel Melzoch, Kamila Míková, Hana Opatová,
Dana Petříková, Petr Pipek, Jan Pivoňka, Josef Příhoda, František Pudil,
Aleš Rajchl, Zuzana Réblová, Mojmír Rychtera, Jiří Sedláček, Marcela Sluková,
Evžen Šárka, Rudolf Ševčík, Jiří Štětina, Petr Tláškal,
† Michal Voldřich, Daniela Winklerová 2014

Autor návrhu obálky Josef Landergott

ISBN 978-80-7418-208-2

OBSAH

Summary	5
Předmluva	7
ČÁST I. POTRAVINÁŘSKÁ LEGISLATIVA	17
1. Vývoj a principy potravinového práva evropského a českého (Vladimír Kocourek, Kamila Míková)	19
1.1 Historický vývoj.....	19
1.2 Základní principy a dokumenty.....	21
2. Některé pojmy definované potravinovým právem (Vladimír Kocourek, Kamila Míková)	25
3. Informace poskytované spotřebitelům a pravidla pro označování potravin (Vladimír Kocourek, Kamila Míková)	29
3.1 Výživová hodnota.....	33
3.2 Výživová a zdravotní tvrzení.....	34
4. Látky a přídavky přidávané do potravin (Vladimír Kocourek, Kamila Míková)	36
4.1 Přídavné látky a enzymy	36
4.2 Aromatizace potravin	38
5. Látky, jejichž přítomnost v potravinách je nežádoucí (kontaminanty, migranty a rezidua) (Vladimír Kocourek, Kamila Míková)	40
5.1 Kontaminanty.....	40
5.2 Migranty z materiálů přicházejících do styku s potravinami	41
5.3 Rezidua látek používaných v prvovýrobě.....	42
6. Původ potravin a biopotraviny (Vladimír Kocourek, Kamila Míková)	44
6.1 Deklarace původu z pohledu evropské legislativy a spotřebitele	44
6.2 Biopotraviny a bioprodukty	46
ČÁST II. JAKOST POTRAVIN A JEJÍ KONTROLA	51
7. Jakost a její význam (Petr Cuhra)	53
8. Hlavní aspekty kontroly potravin (Petr Cuhra)	55
9. Hlavní parametry a ukazatele související s jakostí potravin (Petr Cuhra)	61
9.1 Mikrobiální rizika	61
9.2 Chemická rizika	62
9.3 Složení potravin.....	63
9.4 Sledovatelnost potravin.....	63
10. Metody posuzování jakosti potravin (Petr Cuhra)	64
10.1 Senzorická analýza.....	64
10.2 Chromatografické metody	65
10.3 Spektrální metody	67
10.4 Biochemické a imunochemické metody.....	68
10.5 Molekulárně biologické metody.....	68
10.6 Ostatní metody	69

ČÁST III. POTRAVINÁŘSKÉ ZBOŽÍZNALSTVÍ.....	71
11. Maso, masné výrobky (Petr Pipek).....	73
11.1 Maso.....	73
11.2 Masné výrobky.....	84
12. Ryby, ostatní vodní živočichové a výrobky z nich (Petr Pipek)	94
12.1 Ryby	95
12.2 Bezobratlí vodní živočichové.....	107
13. Vejce a výrobky z nich (Kamila Míková).....	110
13.1 Vejce	110
13.2 Vaječné výrobky.....	113
13.3 Výrobky z vajec.....	114
14. Mléko a mléčné výrobky (Ladislav Čurda, Jiří Štětina)	118
14.1 Mléko a mléčné výrobky	118
14.2 Mléko tekuté, zahuštěné a sušené.....	119
14.3 Smetana	124
14.4 Máslo mlékárenské, roztíratelné mléčné tuky, koncentráty mléčného tuku	126
14.5 Kysané mléčné výrobky s mezofilními a termofilními bakteriemi – jogurty, probiotika, prebiotika	129
14.6 Tvarohy	133
14.7 Sýry.....	135
14.8 Mražené krémy	143
15. Jedlé tuky a oleje (Jana Dostálová).....	151
15.1 Obecná charakteristika.....	151
15.2 Požadavky na jakost.....	155
15.3 Význam ve výživě.....	155
15.4 Doporučení pro spotřebitele.....	156
16. Olejnatá semena (Jana Dostálová)	158
16.1 Obecná charakteristika.....	158
16.2 Požadavky na jakost.....	159
16.3 Význam ve výživě.....	159
16.4 Doporučení pro spotřebitele.....	160
17. Luštěniny (Jana Dostálová).....	161
17.1 Obecná charakteristika.....	161
17.2 Požadavky na jakost.....	165
17.3 Význam ve výživě.....	165
17.4 Doporučení pro spotřebitele.....	166
18. Škrob a výrobky ze škrobu (Evžen Šárka)	168
18.1 Obecná charakteristika.....	168
18.2 Požadavky na jakost.....	170
18.3 Význam ve výživě.....	170
18.4 Doporučení pro spotřebitele.....	171
19. Čaj, káva a kávoviny (Jana Dostálová).....	172
19.1 Čaj	172
19.2 Káva	176
19.3 Kávoviny.....	179

20. Koření, jedlá sůl, dehydratované výrobky, ochucovadla, hořčice (Rudolf Ševčík, Aleš Rajchl).....	182
20.1 Koření.....	182
20.2 Jedlá sůl.....	185
20.3 Dehydratované výrobky a ochucovadla.....	188
20.4 Hořčice.....	191
21. Čerstvé a zpracované ovoce a zelenina (Jaroslav Dobiáš, Aleš Rajchl)	194
21.1 Čerstvé ovoce a zelenina	194
21.2 Výrobky z ovoce	198
21.3 Výrobky ze zeleniny	203
22. Brambory a výrobky z nich, houby (Rudolf Ševčík, Aleš Rajchl)	212
22.1 Brambory	212
22.2 Výrobky z brambor	215
22.3 Houby.....	217
23. Mlýnské obilné výrobky, těstoviny (Marie Hrušková).....	225
23.1 Mlýnské obilné výrobky.....	225
23.2 Těstoviny	229
24. Pekařské a cukrářské výrobky (Josef Příhoda, Marcela Sluková)	233
24.1 Pekařské výrobky	233
24.2 Cukrářské výrobky a těsta	257
25. Přírodní sladidla, med, sladidla (Pavel Kadlec, Jana Dostálová, Zdeněk Bubník, Evžen Šárka)	265
25.1 Cukr.....	266
25.2 Tekuté výrobky z cukru	269
25.3 Glukosa a fruktosa, glukosové a glukoso-fruktosové sirupy	270
25.4 Med	271
25.5 Sladidla.....	273
26. Cukrovinky, kakaový prášek a směsi kakaa s cukrem, čokoláda a čokoládové bonbony (Jana Čopíková)	278
26.1 Cukrovinky	278
26.2 Kakaový prášek a směsi kakaa s cukrem	282
26.3 Čokoláda a čokoládové bonbony.....	283
27. Balené vody (Michal Voldřich).....	289
27.1 Obecná charakteristika.....	289
27.2 Požadavky na jakost.....	291
27.3 Význam ve výživě.....	292
27.4 Doporučení pro spotřebitele.....	292
28. Nealkoholické nápoje a koncentráty k přípravě nealkoholických nápojů (Michal Voldřich)	293
28.1 Obecná charakteristika.....	293
28.2 Požadavky na jakost.....	297
28.3 Význam nealkoholických nápojů ve výživě	299
28.4 Doporučení pro spotřebitele.....	300
29. Révová vína (Jaromír Fiala).....	301
29.1 Obecná charakteristika.....	301
29.2 Požadavky na jakost.....	308

29.3 Význam ve výživě.....	311
29.4 Doporučení pro spotřebitele.....	312
30. Ovocná vína, ostatní vína, medovina (Jaromír Fiala).....	314
30.1 Obecná charakteristika.....	314
30.2 Požadavky na jakost.....	315
30.3 Význam ve výživě.....	316
30.4 Doporučení pro spotřebitele.....	317
31. Pivo (Pavel Dostálek).....	318
31.1 Obecná charakteristika.....	318
31.2 Požadavky na jakost.....	321
31.3 Význam ve výživě.....	322
31.4 Doporučení pro spotřebitele.....	323
32. Konzumní líh, lihoviny a ostatní alkoholické nápoje (Karel Melzoch)	324
32.1 Obecná charakteristika.....	325
32.2 Požadavky na jakost lihoviny	334
32.3 Význam ve výživě a doporučení pro spotřebitele	336
33. Kvasný ocet a droždí (Mojmír Rychtera).....	340
33.1 Kvasný ocet.....	340
33.2 Droždí	342
34. Zmrazené potraviny (Aleš Rajchl, Rudolf Ševčík, Hana Opatová).....	347
34.1 Obecná charakteristika.....	347
34.2 Požadavky na jakost.....	348
34.3 Význam ve výživě.....	350
34.4 Doporučení pro spotřebitele.....	350
35. Potraviny pro kojence a malé děti (Petr Tláškal).....	352
35.1 Obecná charakteristika.....	352
35.2 Požadavky na jakost.....	355
35.3 Význam ve výživě.....	356
35.4 Doporučení pro spotřebitele.....	356
36. Potraviny určené pro redukční výživu (Iva Málková, Hana Málková)	357
36.1 Obecná charakteristika.....	357
36.2 Požadavky na jakost.....	358
36.3 Význam ve výživě.....	359
36.4 Doporučení pro spotřebitele.....	359
37. Potraviny pro lékařské účely (Petr Tláškal).....	361
37.1 Obecná charakteristika.....	361
37.2 Požadavky na jakost.....	362
37.3 Význam ve výživě.....	362
37.4 Doporučení pro spotřebitele.....	364
38. Potraviny bez fenylalaninu (Dana Gabrovská)	365
38.1 Obecná charakteristika.....	365
38.2 Požadavky na jakost.....	365
38.3 Význam ve výživě a fenylketonurie.....	365
38.4 Doporučení pro spotřebitele.....	366

39. Potraviny bezlepkové (Dana Gabrovská)	367
39.1 Obecná charakteristika.....	367
39.2 Požadavky na jakost.....	367
39.3 Význam ve výživě a celiakie.....	367
39.4 Doporučení pro spotřebitele.....	368
40. Potraviny s nízkým obsahem laktosy nebo bezlaktosové (Dana Gabrovská) ...	370
40.1 Obecná charakteristika.....	370
40.2 Požadavky na jakost.....	370
40.3 Význam ve výživě.....	370
40.4 Doporučení pro spotřebitele.....	371
41. Potraviny určené pro sportovce a pro osoby při zvýšeném tělesném výkonu (Dana Petříková, Jiří Sedláček)	372
41.1 Obecná charakteristika.....	372
41.2 Požadavky na jakost.....	373
41.3 Význam ve výživě.....	373
41.4 Doporučení pro spotřebitele.....	375
42. Doplnky stravy (Daniela Winklerová)	377
42.1 Obecná charakteristika.....	377
42.2 Požadavky na jakost.....	377
42.3 Význam ve výživě.....	379
42.4 Doporučení pro spotřebitele.....	379
43. Bioprodukty a biopotraviny, geneticky modifikované potraviny, fair trade produkty, konvenientní potraviny a potraviny nového typu (Zuzana Réblová)	381
43.1 Bioprodukty a biopotraviny.....	381
43.2 Geneticky modifikované potraviny.....	384
43.3 Fair trade produkty.....	387
43.4 Konvenientní potraviny.....	388
43.5 Potraviny nového typu.....	391
ČÁST IV. ZÁVĚR	395
44. Zbožiznalství a inovace v potravinářském průmyslu (Jan Pivoňka, Miroslav Koberna)	397
45. Shrnutí zásad správné výživy (Jana Dostálová)	402
45.1 Zdravotní rizika z potravin.....	402
45.2 Výživová doporučení pro obyvatelstvo České republiky.....	403
Seznam zkratk	409
Rejstřík	413